

Operační umění

Operační umění je jednou z nejdůležitějších součástí vojenského umění. Zahrnuje otázky přípravy a vedení společných a samostatných operací a bojové činnosti na zemi, na moři a ve vzduchu. Je těsně spojeno s dvěma dalšími součástmi vojenského umění — se strategií, jejíž požadavky a zásady jsou základem operačního umění a s taktikou, která se řídí určitými ustanoveními operačního umění. Existuje i opačná spojitost, kdy možnosti taktiky se stávají základem operačního umění a na možnostech a úrovni operačního umění v mnohém závisí úspěch strategie.

Vojenské umění jako oblast praktické činnosti vojsk a velitelů, ve které se projevovalo jejich mistrovství a umění využívat výzbroj, přírodních podmínek a terénu ke zničení nepřítele ve sraženích a bojích, vzniklo společně se vznikem války. Teorie vojenského umění vznikla značně později na základě zobecnění zkušeností z válečné činnosti; to umožnilo vojenským teoretikům a historikům odhalit ve vojenském umění určité spojitosti, pravidla a zásady. Teorie vznikla jako odraz praxe. Praxe je prvořadá, je zdrojem teorie, kritériem pravdy jejích závěrů a doporučení. Současně teorie ukazuje praxi cestu, je návodem k činnosti. Teorie může plnit svou progresivní úlohu jen v tom případě, odráží-li správně skutečnosti a přesně odhaluje historické zákonitosti.

Tato zásada je plně založena na marxisticko-leninském chápání spojitosti teorie a praxe. V soudobých podmínkách nabývá na důležitosti, protože řešení složitých úkolů všestranné přípravy ozbrojených sil k válce, plánování válečné činnosti a její úplné zabezpečení je možné jen na základě vědecky zdůvodněné teorie.

Vytvoření skutečně vědecké vojenské teorie bylo možné v důsledku použití marxisticko-leninské dialektické metody při zkoumání jevů ozbrojeného zápasu. Tato metoda se stala silou, která uskutecnila revoluční převrat ve vědě vůbec a konkrétně i ve vojenské vědě zvláště.

Vojenské umění prošlo velkou a složitou cestou vývoje. Dlouhou dobu existovalo jako jeden celek. Bylo chápáno jako umění vojevůdce dosahovat vítězství nad nepřítelem s využitím tehdejších poměrně nevelkých jednoduše organizovaných a technicky slabě vyzbrojených vojenských sil.

Potom došlo k rozdělení vojenského umění na strategii a taktiku. Rozdělení bylo tím výraznější, čím byly armády masovější, organizačně složitější a měly ve výzbroji větší množství a dokonalejší techniky. Vznikla nutnost rozdělit funkce strategického a taktického řízení mezi dva různé velitelské stupně.

Pokud se týká takového odvětví vojenského umění, které nyní nazýváme operačním uměním, nenajdeme v naší literatuře jednoznačnou odpověď o době jejího

vzniku a utváření. Jedni autoři stanoví dobu vzniku operačního umění na začátek XIX. století, druzí k období první světové války.

Nezbytnost řešení úkolů v oblasti, která leží mezi strategií a taktikou, existovala ve vojenském umění již dlouho. Podobné prvky úkolů jsou zřetelné ve válkách otrokářské společnosti, i v období feudalismu a kapitalismu. Ve válkách dávných epoch se ovšem neprojevují tak výrazně jako prvky strategie a taktiky. Řešením těchto úkolů se zabývala strategie nebo taktika, v závislosti na charakteru těchto úkolů a na podmínkách situace.

Operační umění mělo stále zřetelnější místo v souvislosti s růstem masovosti armád, se složitostí jejich organizace a zvětšením jejich technického vybavení.

Značný krok dopředu udělalo vojenské umění ve druhé polovině XIX. a na začátku XX. století v období mohutného rozvoje kapitalismu a jeho přechodu ve stadium imperialismu. V té době prudce vzrostly početní stavy armád, zlepšilo se jejich technické vybavení, vznikla možnost přepravovat vojska po železnici a vznikly prostředky pro dálkové spojení [telegraf]. Války tohoto období zřetelně ukázaly nové rysy vojenského umění; značné zvětšení fronty válečné činnosti,

její rozdělení na řadu sražení (které nebyly po taktické stránce ve vzájemné spojitosti) a členění bojového úsilí vojsk do hloubky. Tyto procesy byly patrnější v období první světové války, kdy vznikly odpovídající organizační svazy v podobě armád, které měly plnit operační úkoly.

Operační umění v tomto období se projevovalo jen v armádní operaci a více méně našlo plné vyjádření jen v útočné operaci. Armádní operace v první světové válce, zejména v pozicním období, měly omezený charakter. Tyto neřešily problém průlomu obrany nepřítelů a rozvíjení úderu do velké hloubky, nleže na soustředění velkého množství dělostřelctva a zasazení tanků.

Pokud se týká frontů, v období první světové války byly strategickými svazy a byly předurčeny k plnění strategických úkolů.

Sovětská vojenská věda má zásluhu na tom, že do celé hloubky odhalila nové jevy ve vojenství a vyčlenila operační umění jako samostatné odvětví vojenského umění. Toto se stalo zejména v tom období, kdy úkoly operačního umění byly v plném souladu s úkoly praxe. Teoretické zobecnění této součásti vojenského umění ve značné míře napomáhalo praktickému řešení vzniklých problémů přípravy a vedení operací.

Sovětské vojenské umění se zrodilo v období občanské války a zahraniční kontrarevoluce. Konkrétně se to projevilo v určení úlohy a místa, velkých operačních svazů v celkovém systému válečné činnosti, ve stanovení zásad plánování činnosti svazů, v určení jejich cílů a úkolů, ve vytvoření rychlých svazků a svazů [jezdeckých sborů a armád], které zabezpečovaly vedení operací do velké hloubky, ve stanovení zásad součinnosti vojsk v sestavě frontů a armády k dosažení cílů operací, v organizaci a uskutečnění opatření k zabezpečení bojové činnosti vojsk operačního rozsahu, v rozpracování systému velení operačním svazům.

Základním způsobem plánování a činnosti operačních svazů v prvním období občanské války byla armádní operace. Fronty v této etapě působily ve velkých prostorech a plnily hlavně strategické úkoly.

Sovětské operační umění v období občanské války se vyznačovalo vysokou dynamičností, různorodostí a způsobů vedení operací, dovedným využíváním morálně politických kvalit vojáků k úspěšné-

mu zničení početně silnějších, lépe technicky vybavených vojsk nepřítelů, dokonalým řešením problému rozvíjení operace do velké hloubky, vytvářením a rychlým využíváním operačních záloh.

Základním prostředkem plnění operačních úkolů byly vševojskové a jezdecké svazky, které tvořily základ armád a frontů. Letectvo, vzhledem k jeho malému počtu, bylo používáno jen jako prostředek operačního průzkumu.

Po skončení občanské války vstoupilo rozpracování teorie sovětského operačního umění do nové fáze.

V tomto období byl uzákoněn termín „operační umění“, který přibližně od roku 1922 byl více používán v sovětské literatuře a od roku 1926 bylo s konečnou platností zakotveno rozdělení vojenského umění na tři části.

Rozvoj sovětského vojenského umění a jeho součástí, tj. operačního umění, probíhal pod vlivem rostoucí ekonomické síly Sovětského svazu, která umožnila uskutečnit technickou rekonstrukci armády, vyzbrojit armádu v masovém měřítku

tanky a letadly a rychle zdokonalit prostředky velení a zabezpečení.

Koncem dvacátých let byla rozpracována obecná teorie operací, která zahrnovala otázky operačního použití všech tehdejších druhů pozemních vojsk a letectva. V souladu s touto teorií armáda byla základním operačním svazem, který měl plnit úkoly v sestavě frontu nebo na samostatných operačních směrech. Vzhledem k tomu byla hlavní pozornost věnována zkoumání otázek armádní útočné operace.

Základem názorů na její přípravu a vedení byla teorie hluboké operace, jejíž rozpracování na počátku třicátých let bylo nejvýznamnějším výsledkem sovětského vojenského teoretického myšlení. Její podstatou byl mohutný úder na nepřítele s cílem rychle prolomit jeho obranu a rozvíjet úspěch do operační hloubky. Tyto úkoly měly plnit především úderné armády v prvním sledu frontu na směru jeho hlavního úderu.

Předpokladem vedení hluboké operace bylo splnění dvou úkolů:

— průlom obrany nepřítele současným úderem pěchoty, tanků, dělostřelectva a letectva do celé taktické hloubky;

— rozvinutí taktického úspěchu v operační rozhodnou činnosti rychlých a výsadekových vojsk a úderu rychlých.

Pro průlom obrany nepřítele bylo nutné soustředit na hlavních směrech převahu sil a prostředků a vytvořit hluboké sestavy armád, které zahrnovaly silný první sled, druhý sled k rozvíjení úspěchu, zálohy, letectvo a vzdušné výsadkové útvary.

Teorie hluboké armádní operace byla prověřována na manévrech v řadě vojenských okruhů a byla zakotvena v Polním řádu z roku 1936, rozpracována v mnohých pracích, přednáškách vedoucích pracovníků Sovětské armády a v člancích periodického tisku.

Koncem třicátých let byla dále rozpracována rovněž teorie frontové útočné operace. V té době byla tato teorie nejúplněji vysvětlena ve zprávách na poradě vedoucích činitelů Sovětských ozbrojených sil v prosinci r. 1940.

Na rozdíl od první světové války, kdy front byl strategickým svazem, sovětské vojenské teoretické myšlení dospělo k závěru, že front v budoucí válce bude operacně strategickým svazem a jeho operace bude nejdůležitější součástí strategického útoku. Frontová operace měla být především hluboká. Její rozmach měl tyto ukazatele:

— šířku pásma útoku — 80—150—300 kilometrů,

— hloubka — do 250 km,

— tempo útoku — 10—15 i více km za 24 hodin.

Útočnou operaci mohl vést jeden i několik frontů za účasti dálkového letectva. Armádní operace byla součástí frontové operace. Samostatné operace mohly armády vést jen ve zvláštních podmínkách, např. v horských nebo zalesněných prostorech.

Cílů frontové operace mělo být dosaženo splněním řady postupných úkolů, tj. bližšího a dalšího.

Rozpracování základů teorie frontové útočné operace bylo kvalitativně novou etapou v rozvoji sovětského operačního umění, jeho velkým úspěchem. Poprvé vzniká tendence narůstání rozmachu budoucích operací a zvýšení pohyblivosti a manévrovosti takových velkých svazů jako je front, který má ve své sestavě vševojskové a mechanizované svazky, letectvo a výsadkové vojsko.

Závěry o místě a možnostech frontu v budoucí válce a o úloze frontové operace měly základ v pevné materiální technické základně vybudované v té době v Sovětském svazu. Úspěšné splnění pětiletých plánů umožnilo vybudovat moderní obranný průmysl a vyzbrojit Sovětskou armádu velmi kvalitními pěchotními zbraněmi, dělostřelectvem, tanky, letadly a jinou vojenskou technikou.

V předválečných letech sovětské operační umění dosáhlo značných úspěchů v rozpracování základů operací letectva a vojenského námořnictva, dále vzdušných výsadekových operací. Značných úspěchů dosáhlo i při zkoumání otázek zabezpečení bojové činnosti vojsk v operacích a ve velení. Vyšší úrovně dosáhla teorie a praxe stranickopolitické práce, která směřovala k zabezpečení splnění velkých operačních úkolů.

Velká vlastenecká válka potvrdila správnost předválečných názorů na operační umění a válečnou praxi je ještě více obohatila a rozvinula. Válka potvrdila tendenci zvětšení rozmachu a manévrovosti válečných činností a rovněž zásadu, že frontová operace je nejdůležitější formou operací v budoucí válce. Tak tomu i bylo. Frontové operace v letech války byly ústředním stupněm při plnění strategických úkolů Sovětských ozbrojených sil.

Podle toho, jak velitelé a vojska získávali válečné zkušenosti a jak zdokonalovali plánování a organizaci operací, vznikaly i nové způsoby jejich vedení, zvětšoval se jejich rozmach. Zvětšily se

zejména hloubky operací a tempa útoku vojsk. Byla-li v roce 1942 hloubka útočných operací frontů 100–140 km a tempo útoku 6–10 km/24 hod., pak v konečné etapě války se ukazatelé zvětšily na 300 až 350 km a na 15–20 km/24 hod. Tempa útoku tankových armád dosahovala 40 až 50 km/24 hod. a někdy i více. Značně vzrostla účinnost operací frontů; v jejich průběhu byla ničena velká uskupení nepřítelů.

Fronty ve většině případech plnily operační úkoly a ke splnění velkých strategických úkolů byly soustřeďovány síly několika frontů, dálkové letectvo a vojska PVOS. Vznikl nový druh bojové činnosti — strategická operace, jejíž základní rysy byly stanoveny před Velkou vlasteneckou válkou.

Armádní operace byla v plné míře součástí frontové operace a jen zřídka byla vedena samostatně s cílem splnit dílčí operačně taktické úkoly.

V letech války sovětské operační umění s úspěchem řešilo všechny vzniklé problémy. Na prvním místě to byla problematika průlomu obrany nepřítelů a rozvíjení taktického úspěchu v operační. Tento problém byl velmi těžký, protože obrana nepřítelů byla každým měsícem a rokem dokonalejší, nasycena palčivými prostředky, zátarasy a překážkami, byla lépe ženijně vybudovaná.

Nejdůležitější význam při řešení tohoto problému mělo soustřeďovat silná úderná uskupení pěchoty, dělostřelectva, tanků a letectva na úsecích průlomu s cílem vytvořit trhliny v obraně nepřítelů, vycvičit vojska rychlým a prudkým činnostem v průběhu průlomu, rozpracovat teorii a praxe dělostřeleckého a leteckého útoku, vytvořit sledy rychlých vojsk z tankových a mechanizovaných svazků k rychlému rozvinutí úspěchu do hloubky. V rámci všech těchto úkolů byl důležitý dokonalý průzkum palebných prostředků nepřítelů a jejich spolehlivé zničení nebo umlčení palbou dělostřelectva, včetně děl pro přímou střelbu. Pro podporu pěchoty a tanků bylo zavedeno samohybné dělostřelectvo, které ničilo palebné prostředky nepřítelů zjištěné v průběhu útoku.

Ve válce byly úspěšně plněny úkoly násilného přechodu fáz z chodu, obsazení velkých měst, pronásledování nepřítelů, noční činnosti, vedení operací v horách, lesích a pouštích.

Operační obrana, které byla věnována před válkou značně menší pozornost než útoku, byla rovněž rychle zdokonalována způsobem přechodu od lineární obrany k dovednému soustřeďování sil a pro-

sředků na hlavních směrech, zvětšování hloubky ženiijního vybudování terénu, členění sil a palebných prostředků do sledů a narůstání aktivity a úpornosti vojsk.

Frontové obranné operace byly většinou součástí strategických obranných operací, kterých se zúčastnily síly několika frontů, dálkové letectvo a vojska PVOS. Byly vedeny k odražení útoku silných uskupení nepřítelů, k udržení důležitých prostorů a vytvoření podmínek pro přechod do útoku. Obrana byla zpravidla vynuceným druhem bojové činnosti, ale někdy jí bylo používáno záměrně, s cílem využít výhodného terénu, ženiijního vybudování a síly palby všech druhů k oslabení uskupení nepřítelů a jeho zničení. V mnohých případech fronty a armády vedením obrany chránily boky úderných uskupení, šetřily síly a prostředky na vedlejších směrech.

Výjimečný význam měly získané zkušenosti ze zabezpečování bojové činnosti vojsk v útočných a obranných operacích, zejména z průzkumu, ženiijního zabezpečení, operačního maskování a týlového zabezpečení.

Jak útočné, tak i obranné frontové operace byly ve válce zpravidla společné. Zúčastnily se jich v mnohých případech svazky dálkového letectva, vojsk PVOS a někdy i vzdušné výsadky.

Operační umění zahrnuje do svého rámce úkoly přípravy a vedení samostatných vzdušných operací, operací vojsk PVOS a vzdušných výsadkových operací. Operace letectva byly vedeny k ničení velkých uskupení nepřítelů, maření jeho přeskupení, ničení leteckých uskupení na letištích a ve vzduchu, k úderům na důležité politická a průmyslová střediska, na komunikační uzly atd. Vojska PVO bránila důležitá politická střediska, průmyslové objekty a komunikační uzly.

Teoretické zobecnění otázek sovětského operačního umění v letech války mělo své zvláštnosti. Mělo odraz zejména v rozkazech Hlavního velitele, ve směrnicích a rozkazech Hlavního velení, v nařízeních a směrnicích generálního štábu, hlavní politické správy, štábů druhů ozbrojených sil a druhů vojsk, ve vojenskoteoretických a vojenskohistorických pracích, v řádech a předpisech, v nařízeních a směrnicích velení frontů a armád.

Velké a různorodé zkušenosti, získané ve Velké vlastenecké válce, se staly základem dalšího rozvoje sovětské vojenské teorie v poválečném období. V mnohých aspektech zkušenosti neztratily na aktuálnosti ani v současné době. Rozvoj sovětského operačního umění v poválečném

období ovlivňovalo mnoho jiných činitelů, především vědeckotechnický pokrok a zavedení nových prostředků boje, úplná motorizace a mechanizace armády, zavedení soudobých prostředků radioelektroniky do všech druhů ozbrojených sil, prozkoumání názorů pravděpodobného nepřítele na charakter a způsoby vedení válečné činnosti, změny v počtech a technickém vybavení ozbrojených sil nepřítele a zkušenosti z válečných konfliktů a lokálních válek, které vznikly po skončení druhé světové války.

Charakteristickým rysem teorie soudobého sovětského vojenského umění jako celku a operačního umění zvláště je další odhalení objektivních zákonitostí vojenství, zásad přípravy a použití operačních svazků, všestranného zabezpečení bojové činnosti vojsk a velení na základě marxismu-leninismu. Třicet let, které uplynuly od konce druhé světové války, zkomplikovaly součinnost uvnitř ozbrojených sil a mezi druhy vojsk. Došlo k užší a složitější závislosti vojenství na sociálním, ekonomickým a duševním životě společnosti. To mělo za následek neustálé narůstání významu vědeckého přístupu k hodnocení všech jevů, spojených s vedením operací a s použitím nejnovějších způsobů vědeckého zkoumání s využitím počítačových strojů. Bez nich by bylo např. nemožné srovnávat bojové možnosti výzbroje a bojové techniky bojujících stran a přitom brát v úvahu koeficienty jejich bojové efektivity a spolehlivosti prostředků aktivního rušení.

Správné využití samočinných počítačů, přísná vědecká prognóza a předvídání umožňují optimální plánování operací. Závěry a návrhy vědy umožňují sovětskému vojenskému umění dodržet potřebné proporce při hodnocení vzájemného vztahu techniky a člověka; přitom nejdůležitější význam při dosažení úspěchu má nadále úroveň vojenské, speciální a morálně politické přípravy vojáků.

Druhým charakteristickým rysem soudobého operačního umění je jeho mnohostrannost; to podmiňuje účast různých druhů zbraní, sil a prostředků v soudobém boji a operaci. Došlo k dalšímu rozvinutí historicky vzniklé tendence rozšíření objemu a oblasti působení operačního umění v soudobých podmínkách.

Hlavní obsah operačního umění v současné době tvoří teorie a praxe přípravy a vedení společných a samostatných operací (bojové činnosti) operačních svazků,

K zásadním změnám v podmínkách, charakteru a způsobech vedení válečné činnosti došlo po zavedení jaderných zbraní, které mají nesrovnatelně větší ničivé účinky než všechny doposud známé druhy zbraní. Jaderné zbraně revolučním způsobem ovlivnily charakter a organizaci soudobých ozbrojených sil, měly za následek vytvoření nových druhů vojsk a značně zvětšily jejich bojové možnosti. Z toho důvodu bylo nutné radikálně přehodnotit způsoby přípravy a vedení operací.

tj. armád, frontů, letectva a vojsk PVO. Zahrnuje obecné zásady teorie, které se týkají operačních svazů, dále samostatné části teorie a praxe každého druhu ozbrojených sil v závislosti na specifických zvláštěnostech jejich použití ve válce.

Mnohostrannost operačního umění se projevuje i v tom, že je součástí socialistického vojenského umění, protože přiléhá i k tvrdým zkušenostem armád všech socialistických států.

Nesmírně vzrostlo množství sil a prostředků, které se zúčastňují operací pozemních vojsk na kontinentálním válečném území. Tyto operace jsou v plném smyslu komplexní, protože se jich zúčastní velké množství tankových a motostřeleckých svazků, raketových jaderných prostředků různého určení, letectva, dělostřelectva, vojsk PVO a vzdušných výsadkových vojsk. Plánování činnosti a sladění úsilí všech těchto sil a prostředků je obtížnější, neboť došlo k podstatnému zkrácení doby, kterou soudobá mobilnost vojsk a dynamika činnosti poskytují na jejich rozhodnutí a na doručení úkolů vykonavatelům. V současné době je čas velmi cenný a počítá se ne na hodiny, ale na minuty a vteřiny.

Teorie operačního umění reagovala na tuto objektivní nutnost a našla nové způsoby a metody ekonomického využití času potřebného na zpracování rozhodnutí, stanovení úkolů vojskům a organizaci součinnosti. Velmi tomu napomáhá zavedení nových rychle působících prostředků spojení, soudobých metod celkového hodnocení situace a propočtu bojových možností různých druhů zbraní.

Mnohotvárnost podmínek vedení válečné činnosti klade zvýšené požadavky na neustálou pohotovost vojsk k organizovanému zahájení války, dále na pružnost jejich operačních sestav, která by zabezpečovala jednak rychlé soustředění sil a prostředků k plnění důležitých ope-

račních úkolů, jednak rychlé rozptýlení po frontě a do hloubky v důsledku neustálého nebezpečí použití nepřátelských jaderných zbraní. Sovětské vojenskoteoretické myšlení usilovně pracuje v tomto směru; to má svůj výraz v praxi vojenských cvičení a v procesu výuky na vojenských školách a akademiích.

Zvětšené možnosti soudobých prostředků ničení, úplná motorizace a mechanizace vojsk, zvýšení jejich úderné síly mnohokrát zvětšily rozmach soudobých operací. Zvětšily se zejména hloubky operací a tempa útoku vojsk. Značně převyšují ukazatele závěrečného období Velké vlastenecké války.

Sovětské vojenské umění ve svém rozvoji v současné době řídí se leninskými zásadami zkoumání všech druhů a forem válečné činnosti. Vojenskoteoretické myšlení vychází z nezbytnosti všestranné výchovy vojsk v duchu vysoké aktivity, z uznání důležitého významu boje za získání a udržení iniciativy a věnuje hlavní pozornost rozpracování otázek přípravy a vedení útočné činnosti.

Současně nenechává bez povšimnutí ani problémy obrany, která je nutná vždy, kdy útok v důsledku vzniklé situace nebude možný nebo účelný. Při rozboru zvětšených možností vojsk při ničení nepřítelů v obranných bojích, sovětská teorie zdůrazňuje podřízený charakter tohoto druhu válečné činnosti. Obrana musí ve všech případech vytvořit výhodné podmínky pro přechod do rozhodného útoku a pro konečné zničení protistojícího uskupení nepřítelů.

Mnohostrannost soudobého operačního umění se projevuje i v podrobném rozpracování samostatných operací a bojové činnosti letectva, vojsk PVO a vzdušných výsadkových vojsk. Dosažené výsledky v těchto oblastech jsou značné: soudobé letecké, vzdušné výsadkové operace a bojová činnost vojsk PVO se vůbec nepodobají operacím a činnosti období druhé světové války. Nejdůležitější jejich zvláštnosti podmiňují: zvýšená mohutnost a rychlá činnost nejnovějších prostředků výzbroje a bojové techniky, využívání automatických systémů velení, rychlost manévru vojsk, sil a prostředků k plnění hlavních operačních úkolů.

Z dynamičnosti a vysoké manévrovosti vojsk v soudobých operacích na zemi i ve vzduchu, vyplývají nové požadavky na jejich zabezpečení a především na věrohodnost, přesnost a včasnost údajů o nepříteli, zejména o jeho jaderných prostředcích. Proto došlo k podstatným změnám způsobů zejména prostředků ve-

dení průzkumu. Zvýšil se význam týlového zabezpečení, jeho mobility a zajištění maximálních potřeb vojsk při plnění různorodých úkolů v průběhu operací včasným přísunem munice a PHM k vojskům. Vznikly nové druhy zabezpečení v důsledku zavedení raketových jaderných zbraní do ozbrojených sil a vyzbrojení vojsk různými druhy radiotechnických prostředků. Sovětské vojenskoteoretické myšlení rychle reagovalo na tyto požadavky doby a včas rozpracovalo teoretické základy nových druhů zabezpečení a způsoby jejich praktického použití.

K velkým změnám došlo ve formách a metodách velení vojskům v soudobých operacích. Toto je jedna z těch oblastí vojenského umění, která si vyžádala široké a komplexní využití nejnovějších prostředků spojení a automatizace. Sovětské vojenskoteoretické myšlení, na rozdíl od buržoazního myšlení, které se zaměřilo na bezperspektivní možnosti záměny tvůrčího přístupu velitele a štábu „elektronickým mozkiem“, střízlivě přistoupilo k této problematice. Počítá s tím, že všechny nejnovější objevy z oblasti radioelektroniky a samočinných počítačů musí pomáhat veliteli a štábu při plnění stanovených úkolů, ale nemohou zaměnit jejich tvůrčí činnost. Soudobé technické prostředky musí napomáhat sběru a zpracování informací a tím zabezpečit rychlé přijetí rozhodnutí, doručení úkolů vojskům a řízení zbraňových systémů.

Ve spojitosti s tím se široce používá matematické modelování operačních úkolů, které umožňuje včas přihlídnout k velkému množství činitelů, které mají vliv na průběh a výsledek válečné činnosti. Matematika je základem i mnohých operačních propočtů, které souvisejí s přípravou operací a se splněním jejich nejsložitějších úkolů. Přitom je důležité využívat matematiky z pohledu dialekticko-materialistické metody, proto, abychom se nedostali do zajetí abstraktních úvah, značek, symbolů, formalizovaných schémat.

V systému komplexního rozpracování akutálních problémů soudobého operačního umění stojí na jednom z prvních míst otázka morálně politické a psychologické přípravy vojsk.

Soudobá technika, kterou mají ve výzbroji vojska, vyžaduje od všech vojáků vysoké technické znalosti. Obrovská síla prostředků ničení, které mohou být použity ve válce, klade zvýšené požadavky na jejich morálně politické a psychologické kvality. V soudobé válce, jako nikdy předtím, mohou vzniknout nejostřejší kritické situace, které postaví člověka před velké

těžkosti. Utváření vysokých morálně politických a psychologických kvalit je složitý a mnohostranný úkol. Nerozlučně souvisí s celým systémem bojové a politické přípravy, vojenské výchovy, s celým způsobem vojenského života. Důležitou úlohu při řešení tohoto úkolu má stranickopolitická práce, která byla a zůstává i nadále důležitou zbraní komunistické strany.

Charakteristickým rysem soudobého operačního umění je i to, že se čím dále tím více stává kolektivní tvůrčí činností.

Není to vůbec náhodným jevem, ale výrazem historické tendence vyvolané stále složitějším velením silám a prostředkům, které mají různé bojové vlast-

nosti. Obrovské narůstání toků informací v průběhu bojové činnosti neodvratně a stále ve větší míře zapojuje do rozpracování a zobečňování velké kolektivy lidí — důstojníků a generálů polních velení operačních svazů. Jejich propočty a zdůvodnění jsou stále závažnějším základem pro přijetí rozhodnutí velitele s nedílnou velitelskou pravomocí. Je pochopitelné, že se změnil i samotný charakter činnosti velitele a rovněž požadavky, které jsou na něho kladeny. Vůle, osobní odvaha a energičnost velitele se musí spojit s kvalitami myslitele a vůdce, který je schopen správně vidět hlavní tendenci ve velkém množství různých zpráv. Na operačním stupni jsou tyto nové jevy zvláště citelné.

Sovětské operační umění neustává ve svém rozvoji a pokračuje ve zdokonalování. Jeho základ tvoří marxismus-leninismus, usnesení sjezdů strany a plén ÚV KSSS, které stanoví úkoly, principy výstavby a přípravy ozbrojených sil, směr rozvoje vojenské vědy. Operační umění neustále odhaluje nové možnosti ve využívání vymožeností socialistického způsobu výroby a společenských vztahů k plnění složitých operačních úkolů.

LETECTVO, JEHO OPERAČNÍ UMĚNÍ A TENDENCE ROZVOJE

Rozvoj sovětského vojenského letectva, jeho operačního umění a taktiky v poválečném období probíhal na základě zkušeností z Velké vlastenecké války, každodenní praxe bojové přípravy útvarů a v souladu s názory hlavních kapitalistických států na rozvoj prostředků vzdušného napadení a protivzdušné obrany. V poválečném rozvoji sovětského letectva a jeho operačního umění rozlišujeme tři období.

První období zahrnuje dobu od konce Velké vlastenecké války do roku 1953. V této době byla zdokonalována letecká technika, která byla ve výzbroji po skončení války. Byl zahájen výcvik na proudových letounech frontového letectva: na lehkých bombardovacích a stíhacích letounech s podzvukovou a později i s nadzvukovou rychlostí. Značný rozvoj zaznamenalo dálkové letectvo. V polovině padesátých let byly letecké útvary vyzbrojeny dálkovými bombardovacími letouny (turboprotulovými a proudovými), které se bojovými vlastnostmi vyrovnaly americkým středním a těžkým strategickým bombardovacím letounům.

Během poválečného rozvoje sovětského letectva byly správně řešeny takové složité úkoly jako určení potřebných typů nových letounů a jejich výzbroj v závislosti na jejich předurčení a možného bojového použití.

Zásadní kvalitativní změny v letectvu, zahájené v tomto období, souvisí přede-

vším s přechodem na proudové letouny.

Operační umění letectva v prvním období se rozvíjelo na základě bohatých zkušeností Velké vlastenecké války a pod vlivem začínajícího přezbrojování letectva na proudovou techniku.

S růstem doletu, rychlostí a výšek letu měnily se i názory na charakter bojového použití svazků a útvarů letectva.

Vzhledem k tomu, že USA měly silné letectvo a v jeho výzbroji jaderné zbraně, operační umění sovětského letectva věnovalo zvláštní pozornost dalšímu rozpracování problematiky vybojování nadvlády ve vzduchu, jako jedné z nejdůležitějších podmínek dosažení vítězství ve válce. Nejúčelnějším způsobem boje s nepřátelským letectvem bylo jeho ničení na letištích. Teorie organizace a vedení vzdušných operací k ničení leteckých uskupení nepřítelů se dále rozvíjela.

Podrobně byla rozpracována problematika leteckého útoku a letecké protipřípravy ke zmaření útoku nepřítelů nebo oslabení jeho sil, kromě toho i způsoby vedení mohutných leteckých úderů na důležité objekty v hlubokém týlu, zejména na prostředky jaderného napadení. Úkoly ničení a bojení objektů v operačním a strategickém týlu nepřítelů mělo plnit bombardovací letectvo.

Druhé období (1953—1959) je charakterizováno dokončením přezbrojování letectva na proudové letouny a začátkem vyzbrojování letectva jadernými zbraněmi.

Letectvo dostalo nové dálkové a strategické bombardovací letouny, stíhací bombardovací, stíhací, průzkumné, dopravní letouny a vrtulníky.

Letecké útvary dálkového letectva byly vyzbrojeny těžkými proudovými bombardovacími letouny s velkým doletem a účinností. Na palubě měly různé rakety „vzduch—země“ různého určení, které umožňovaly ničit pozemní cíle, aniž by letouny byly v dosahu prostředků PVO nepřítele.

Bitevní letectvo, přeorganizované na stíhací bombardovací letectvo, mělo úplně nové kvality. Proudové stíhací bombardovací letouny používaly kromě konvenčních i jaderné zbraně k ničení různých pohyblivých a malých cílů.

Stíhací letectvo mělo ve výzbroji nadzvukové letouny, vyzbrojené raketami „vzduch—vzduch“ a radiolokačními zaměřovači.

Zdokonalování vojenského dopravního letectva, zvýšené množství a kvalita dopravních letounů mělo za následek vyčlenění dopravního letectva jako samostatného druhu letectva.

Dokončení přezbrojení letectva novými proudovými letouny a jejich vyzbrojení jadernými zbraněmi ovlivnilo nové období rozvoje operačního umění letectva.

Protože jaderné zbraně představovaly jen jaderné pumy, letectvo po několika let bylo jediným prostředkem dopravy jaderné munice na cíl. V souladu s tím, vznikly nové názory na vedení operací a bojové činnosti letectva.

Operační umění předvíдалo i nové účinné způsoby ničení nepřátelských letounů, zejména nosičů jaderných zbraní, na letištích a ve vzduchu. Správné řešení problému boje za nadvládu ve vzduchu mělo ještě větší význam.

Jedním z nejdůležitějších úkolů frontového letectva byla ochrana vojsk a objektů týlu frontu před údery nepřítele ve vzduchu. Měnily se i způsoby jeho bojové činnosti. Hlavní úsilí při letecké přípravě průlomu nepřítele přeneslo letectvo do hloubky hlavního pásma obrany a při letecké podpoře jeho údery směřovaly na objekty, rozmístěné za hranicí palby pozemních vojsk.

Prvořadý význam má zabezpečení nepřetržitě bojové pohotovosti k činnosti v podmínkách použití zbraní hromadného ničení nepřítele.

Rozvoj letecké techniky a neustálé zdokonalování prostředků protivzdušné obrany nepřítele měly za následek změny v taktice druhů letectva. Základem bylo účinné využití bojových možností každého letounu.

Mnohé z rozpracovaných závěrů operačního umění a taktiky letectva byly zakončeny v rádech a předpisech pro bojovou činnost jednotlivých druhů letectva.

Třetí období (od roku 1960) je charakterizováno vyzbrojením novými letouny s velmi vysokými bojovými možnostmi.

Kvalitativní změny v letectvu se projeví v masovém vyzbrojení letectva novými zbraněmi, tj. leteckými raketami různých tříd a určení. Do výzbroje byly zavedeny nadzvukové letouny — raketové nosiče, schopné úspěšně ničit jakékoli důležité objekty nepřítele, včetně malých a pohyblivých cílů.

Změnily se i prostředky velení letectvu, značně se rozšířila oblast používání radioelektronické techniky a zaváděly se automatické systémy velení.

Operační umění letectva se vyvíjelo v závislosti na bojových vlastnostech a možnostech letecké techniky a výzbroje. Teoretické myšlení udílí letectvu důležitou úlohu a místo v operacích, stanoví i možnost samostatného plnění celé řady úkolů operačně strategického významu.

V operacích pozemních vojsk mají velký význam takové úkoly jako je ochrana vojsk a týlových objektů před údery ze vzduchu, letecká podpora vojsk a vedení vzdušného průzkumu. Dále jsou rozpracovány způsoby ničení leteckých uskupení nepřítele a názory na použití dálkového, frontového a dopravního letectva v počátečním období války. Novým způsobem jsou řešeny otázky účasti letectva v raketových jaderných úderech, v boji za dosažení nadvlády ve vzduchu a ve společné činnosti s jinými druhy ozbrojených sil v operacích.

V operačním umění letectva a v taktice druhů letectva nabývají na významu takové činitele jako překvapení, rychlá činnost, aktivita i rozhodnost, smělost, iniciativa, smělost a pružnost, rychlé manévry silami a prostředky.

V současné době, kde se veškerá technika včetně letecké, rozvíjí velmi rychle, sovětská vojenská letecká teorie musí neustále a do hloubky promýšlet podstatu změn, analyzovat každodenní praxi vlastního i zahraničního letectva, čas a všestranně studovat všechno nové, vědecky rozpracovat a úspěšně zvládnout způsoby vedení bojové činnosti, přizpůsobit se měnícím podmínkám bojové situace a prostředkům ozbrojeného zápasu.

Vojenské letectvo má ve výzbroji prvotřídní bojovou techniku a zbraně. Je schopno na velké vzdálenosti ničit nejen velké stálé, ale i pohyblivé a malé pozemní cíle. Základ vojenského letectva tvoří letouny působící za každého počasí, nad-

zvukové a raketonosné letouny, které mohou plnit bojové úkoly za složitých meteorologických podmínek, ve dne a v noci, v různých výškách, od malých až po stratosferické.

Důležitou úlohu má dálkové letectvo. Útvary mají ve výzbroji letouny — raketové nosiče, které mohou ničit objekty operačního a strategického významu. Svou činností může podstatně doplňovat údery raketových vojsk strategického určení.

Letecké útvary frontového letectva mají ve výzbroji letouny, jejichž rádius činnosti umožňuje ničit cíle v operační a taktické hloubce. Plní úkoly společně s pozemními vojsky a napomáhají dosažení úspěchu motostřeleckých a tankových vojsk. K plnění úkolů podpory vojsk se

používají především stíhací bombardovací letouny. Útvary stíhacího letectva plní úkoly ochrany vojsk a různých objektů.

Vojenské dopravní letectvo má ve výzbroji soudobé turboreaktivní letouny, které mohou přepravovat vojska a těžkou bojovou techniku na velké vzdálenosti a v krátké době zabezpečovat manévry vojsk a vysazovat vzdušné výsadky s potřebnou výzbrojí.

Letectvo má i vrtulníky, které mohou plnit různé úkoly: ničit vojska a techniku na bojišti, přepravovat vojska, zabezpečovat spojení a dopravovat munici atd. V soudobé válce se úloha letectva nezmensila, ale naopak, stále roste. Bez širokého použití letectva není myslitelné úspěšné vedení soudobých operací.

V důsledku využívání nejnovějších výsledků vědy a techniky v leteckém průmyslu neustále narůstají bojové možnosti letectva a oblast jeho použití. Letectvo se rozvíjí jako univerzální prostředek, který je schopen úspěšně působit v jakékoliv válce na válečném poli.

Různorodost úkolů, které má letectvo plnit, vyžaduje existenci různých druhů letectva, jejichž rozvoj bude záviset na jejich úloze a místu v soudobé válce.

V současné době zahrnujeme do letectva strategické (dálkové), taktické (frontové) a vojenské dopravní letectvo. V některých zemích jsou jeho součástí i útvary raketových vojsk a PVO.

Strategické letectvo bylo v průběhu téměř dvou desetiletí hlavním prostředkem jaderné síly. Mohlo ovšem používat i konvenční zbraně; tak tomu bylo v Koreji a v jihovýchodní Asii.

Potřeba strategického letectva zůstává i dnes, kdy armády mají ve výzbroji velké množství strategických raket. Strategické bombardovací letouny i v nejbližší budoucnosti zůstanou jedním z hlavních prostředků jaderného napadení zvolených cílů. To vyplývá z toho, že rakety dalekého působení, bez ohledu na rostoucí přesnost úderu, mohou být použity hlavně na stále velké objekty. Strategické bombardovací letouny úspěšně působí na důležité pohyblivé a malé cíle. Mají na palubě několik jaderných pum, a proto mohou za jednoho letu zničit více objektů. Přitom osádky mohou bezprostředně vyhledávat, zjišťovat a přesně ničit cíle. Kromě toho letoun, na rozdíl od rakety, může během letu měnit stanovený cíl a působit na jiný.

Ve válce vedené konvenčními zbraněmi, strategické letectvo bude široce použí-

váno k mohutným úderům na objekty v hlubokém týlu. Letouny jsou ovšem zranitelnější prostředky PVO než rakety; pro to hlavní pozornost je věnována zvýšení jejich možnosti překonávat prostředky protivzdušné obrany. Hlavními směry řešení tohoto úkolu jsou:

— vyzbrojení letounů křídlatými raketami „vzduch—země“, „vzduch—letoun“, které umožní napadat objekty, aniž by letouny působily v pásmu protivzdušné obrany;

— vybavení letounů přístroji k aktivnímu a pasivnímu rušení radiolokačních stanic PVO a rádiového spojení protivníka;

— vybavení letounů speciálními navigačními přístroji k letům v malých a přízemních výškách v závislosti na reliéfu terénu.

V jaderné válce bude strategické letectvo plnit úkoly vzápětí za úderu strategických raket; to značně ulehčí překonání PVO protivníka a ničení objektů v jeho hlubokém týlu.

Bez ohledu na to, že téměř všechny stále objekty v pásmu fronty mohou ničit operačně taktické rakety s jadernými hlavicemi, neztrácí v soudobých operacích na svém významu úloha taktického letectva. To vyplývá z toho, že se zvýšila dynamičnost bojů a sražení a spolu s tím i počet pohyblivých a malých cílů (tvoří asi 50—60 % cílů), které může nejdříve ničit jen taktické letectvo. V podmínkách bojové činnosti s použitím jaderných zbraní bude úspěšně působit nejen na pohyblivé, ale i na stále objekty do celé hloubky doletu letounů. Při vedení bojové činnosti konvenčními zbraněmi bude taktické letectvo hlavním prostředkem ničení objektů, které jsou mimo do-

sah prostředků pozemních vojsk. Proto úspěch operací pozemních vojsk na válčišti závisí především na silném a dobře připraveném taktickém letectvu, schopném nepřetržitě a do celé hloubky činnosti podporovat a chránit pozemní vojsko ze vzduchu.

Taktické letectvo se připravuje k vedení bojové činnosti s použitím jak jaderných zbraní, tak i konvenčních zbraní. Bude plnit takové úkoly jako je např. boj o nadvládu ve vzduchu, přímá letecká podpora pozemních vojsk, izolace prostoru bojové činnosti před přísunem záloh protivníka, vedení operačního a taktického vzdušného průzkumu.

Vojskové dopravní letectvo má ve výzbroji strategické a taktické dopravní letouny. Nově zaváděné letouny mají ve výbavě radiotechnickou a radionavigační výzbroj, která zabezpečuje jejich let v bojové sestavě za jakýchkoli povětrnostních podmínek, dále rušení a přesné vysazení v prostoru vysazení.

Potřeba zvýšení aeromobilnosti a manévrovosti vojska byla příčinou vzniku nového druhu pozemních vojsk — vojskového letectva. Hlavní tendencí zdokonalování a rozvoje tohoto letectva je vybudování nejen lehkých a středních, ale i obřích vrtulníků, schopných přepravovat vojska a techniku, vysazovat taktické vzdušné výsadky. Význam vrtulníků ve vojskovém letectvu neustále roste.

Rozvoj bojových vrtulníků pokračuje ve směru zvyšování rychlosti, zlepšování aerodynamických tvarů a zesílení jejich palébní síly. Mohou mít ve výzbroji rakety „vzduch—země“, PTRS, kulomety a skříňové pumy. Zdokonalování dopravních a dopravně výsadkových vrtulníků jde cestou zvyšování jejich únosnosti.

Za hlavní směry rozvoje letectva můžeme pokládat:

— vývoj a zavedení do výzbroje nových a moderních typů letounů;

Zkušenosti minulosti a soudobý stav prostředků ozbrojeného zápasu a tendence jejich rozvoje názorně svědčí o tom, že letectvo jako druh ozbrojených sil musí být dostatečně silné a být v neustálé bojové pohotovosti k plnění celé řady úkolů, které mohou vzniknout na začátku či v průběhu války.

— zdokonalování organizační struktury bojových útvarů;

— využívání zkušeností bojové činnosti z lokálních válek a z bojové přípravy;

— zdokonalování způsobů a metod vedení;

— široké zavádění samočinné výpočetní techniky a prostředků automatického zpracování a zobrazení informací ve štábech, orgánech velení a systému materiálně technického zabezpečení.

Další rozvoj vojenského letectva závisí na překonání celé řady vážných potíží, např. na vývoji ohnivzdorných materiálů, co nejužšího profilů křidel s proměnnou geometrií aj.

Značná pozornost je věnována problému vývoje letounu s vertikálním startem a přistáním, který by nebyl vázán na letiště. Takové letouny již existují, ovšem mají technické závady.

Usilovně se pracuje na supersonických letounech. Úspěchy v oblasti aerodynamiky a motorové techniky dávají předpoklad vyvinout supersonický výškový letoun, který by létal ve výškách okolo 30 km, rychlostí okolo 5—12 M. V plánech jsou i letouny s jaderným pohonem (raketoplány). Aktivně se pracuje i na vývoji orbitálních a kosmických letounů s neomezenou délkou letu; je to jeden z nejperspektivnějších směrů rozvoje kosmické techniky.

Vědeckotechnický pokrok podmiňuje urychlení tempa rozvoje ozbrojených sil a vojenské techniky. Období účinného využívání hlavních systémů výzbroje a vojenské techniky včetně letecké se neustále zkracuje a činí v současné době 5—7 let. Úplná výměna výzbroje většiny systémů probíhá během 10—12 let. Další zrychlení vědeckotechnického pokroku bude nezbytně zvyšovat tempa výzbroje a vojenské techniky, zkracovat termíny aktivního používání typů výzbroje.

Upraveno ze sovětského tisku